

17 augustus 1945

Soekarno en Hatta roepen de Republiek Indonesië uit, onder druk van nationalistische jongeren. Mohammad Hatta wordt vicepresident.

Oktober 1945-begin 1946

Bersiap-periode, met massale geweldadigheden van Indonesische strijdgroepen gericht tegen elk buitenlands gezag. Daarbij vallen mogelijk meer dan 35.000 dodelijke slachtoffers, onder wie veel (Indische) Nederlanders.

Maart 1946

Koloniaal bestuurder Huib van Mook stelt voor de Republiek Indonesië te erkennen. Nederlandse troepen worden in Indonesië toegelaten om Britse posities over te nemen.

15 november 1946

Ondertekening Akkoord van Ling-gadjati. Doel is een Verenigde Staten van Indonesië dat samen met Nederland de Nederlands-Indonesische Unie vormt. Dat gaat veel Nederlanders te ver.

25 maart 1947

De Nederlandse Tweede Kamer ratificeert het Akkoord van Ling-gadjati, dat echter flink is bijgesteld. In Indonesië is het intussen permanent oorlog.

‘Hij heeft twee keer vrede gesticht, dat is zijn grote verdienste’

KOLONIALE GESCHIEDENIS Topdiplomaat Herman van Roijen speelde een beslissende rol bij de onderhandelingen tussen Nederland en Indonesië over onafhankelijkheid. ‘In Indonesië is hij een held’, zegt zijn zoon Jan Herman. Deel 4 van een serie over de kinderen van de hoofdrolspelers in de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog, die 75 jaar geleden begon.

interview **Suzanne Liem**

Herman van Roijen (1905-1991) was hofelijk, een gentleman, en liet mensen in hun waarde. Vanwege die reputatie werd hij eind jaren veertig van de vorige eeuw gevraagd om te onderhandelen tussen Indonesië en Nederland. Hij verkeerde daarvoor al in hoge diplomatieke kringen: hij was in 1946 vier maanden minister van buitenlandse zaken, in 1947 werd hij ambassadeur in Canada. Van Roijen was een druk bezet man, want hij vertegenwoordigde Nederland ook in de VN Veiligheidsraad. Zijn gezin dat vanwege zijn ambassadeurschap in de Canadese hoofdstad Ottawa woonde, zag hij om die reden amper.

Van Roijen-Roem-akkoord

Van Roijen sloot op 7 mei 1949 met Mohammed Roem, de vertegenwoordiger van de Indonesische republiek, de overeenkomst die in Nederland bekend staat als het Van Roijen-Roem akkoord, en in Indonesië als het Roem-Van Roijen akkoord. Dit akkoord maakte de weg vrij voor de Ronde Tafel Conferentie die ertoe leidde dat op 27 december 1949 de soevereiniteit door Nederland werd overgedragen aan de Republiek Indonesië. In 1962 werd Van Roijen nog een keer opgetrommeld, om een oorlog met Indonesië om Nederlands Nieuw-Guinea te voorkomen. “Dat hij twee keer vrede heeft gesticht, is zijn grootste verdienste”, vertelt zijn zoon Jan Herman.

Jan Herman van Roijen (Tokio, 1936) trad in zijn vaders voetsporen. Driemaal

Het gezin Van Roijen aan boord van de Noordam op weg naar de VS. Rechts Jan Herman en Herman.

Met medewerking van Marjolein van Asdonck en Kees Snoek. Dit interview is mede tot stand gekomen met financiële steun van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land-, en Volkenkunde. Het maakt deel uit van het project Kinderen van de Oorlog. Hiervoor fotografeert en interviewt Suzanne Liem nazaten van grote spelers tijdens het dekolonisatieproces, aan Indonesische en aan Nederlandse zijde. Het project verschijnt volgend jaar in boekvorm bij uitgeverij WalburgPers. Ga naar Trouw.nl/Indonesië voor extra's.

woonde hij in Jakarta waar hij voor Nederland op de ambassade werkte; de laatste keer van 1991 tot 1995, als ambassadeur. Bij binnenkomst in het ruime appartement in Den Haag waar hij na alle wereldse omzwervingen met zijn vrouw woont, valt in de hal een prachtig geschilderd portret van zijn moeder op.

Sparringpartner van haar man

Anne Snouck Hurgronje, dochter van de toenmalige secretaris-generaal jonkheer Aarnout M. Snouck Hurgronje. Ze was de belangrijkste sparringpartner van haar man, diplomaat Herman. Toen hij in 1949 in Indonesië verbleef voor de onderhandelingen met de republikeinen die onafhankelijkheid nastreefden, miste hij haar verschrikkelijk.

Jan Herman was toen twaalf of dertien jaar oud. Het akkoord maakte diepe indruk op hem. Niet iedereen was er blij mee, herinnert hij zich. Sommige mensen vonden dat zijn vader te toegeeflijk was geweest.

“Je had mensen die aan het juichen waren, maar ook mensen die mijn vader uitscholden. Die ‘boe’ riepen en zo”, zegt Jan Herman over de aankomst van zijn vader in Nederland na die beladen onderhandelingen. Het hele gezin toog naar Schiphol om vader Van Roijen op te halen. “Ik was heel blij dat hij was aangekomen. Ik had hem weinig gezien want hij was alsmaar over Indonesië aan het onderhandelen.” Eerst in de Veiligheidsraad in New York, later in Indonesië.

In de VN-Veiligheidsraad liepen de moeders vaak hoog op. Regelmatig moest Van Roijen het beleid van Nederland tegenover Indonesië verdedigen. Waar Van Roijen en vooral de Indonesische republikeinen

21 juli-5 augustus 1947

Operatie Product (eerste politio-
nele actie) op Java en Sumatra
door Nederlandse strijdkrachten.

19 december 1948-5 januari 1949

Operatie Kraai (tweede politio-
nele actie). Hiermee wilde legercom-
mandant Spoor een einde maken
aan Soekarno's Republiek Indone-
sië. De internationale reacties zijn
furieus, de VN-Veiligheidsraad
dreigt met internationale sancties.

7 mei 1949

Nederland en de Republiek Indo-
nesië sluiten een akkoord (de 'Van
Roijen-Roem-overeenkomst').
Daarmee wordt gehoor gegeven
aan de resolutie van de Veilig-
heidsraad.

23 augustus-2 november 1949

Rondetafelconferentie in Den
Haag voor een definitieve regeling
van het conflict.

27 december 1949

Soevereiniteitsoverdracht aan de
Verenigde Staten van Indonesië.
Die wordt door Soekarno binnen
een jaar omgevormd tot een-
heidsstaat.

Jan Herman van
Roijen: 'Mijn gesprek-
ken met mijn vader
aan boord van de
Holland-Amerikalijn
zijn mijn fijnste herin-
neringen aan hem.'
FOTO SUZANNE LIEM

HERMAN VAN ROIJEN

In het begin van de in 2013 versche-
nen, vuistdikke biografie van Herman
van Roijen (1905-1991) staan drie cita-
ten. Een ervan komt van Joseph Luns,
in de jaren vijftig, zestig en zeventig
van de vorige eeuw bijna twee decen-
nia minister van buitenlandse zaken
van Nederland. Hij noemde Van Roijen
**'een zichzelf overschattende diplo-
maat'**.

De ondertitel van Van Roijens biogra-
fie, 'Een diplomaat van klasse', is – te-
recht – complimenteuzer. De sympa-
thisant van de PvdA (geen partijlid)
beschikte over karaktereigenschappen
die hem bij uitstek geschikt maakten
voor het vak: **hij kon behoedzaam la-
veren tussen uitersten** en bleef altijd
een zekere onverstoortheid hou-
den. 'Alles aan de man is bedrieglijk',
schreven journalisten over Van Roijen.
Ze bedoelden het positief: de man, zijn
gezicht, zijn kostuums, alles straalde
rust en onbewogenheid uit.

Van Roijen nam een voorschot op de
diplomatie met een rechtenstudie in
Utrecht, maar eigenlijk had hij al vanaf
zijn geboorte in Constantinopel veel
van deze wereld tot zich gekregen.
Voor zijn komst naar Utrecht woonde
de jongen met zijn moeder, een steen-
rijke Amerikaanse, en zijn vader, Ne-
derlands diplomaat, in Londen, Tokio,
Madrid en Rome.
Voor de oorlog werkte hij zelf als di-
plomaat in Washington, Tokio en Den
Haag. Tijdens de bezetting onder-
scheidde hij zich met verzetsactivitei-
ten. In 1946 was hij vier maanden mi-
nister van buitenlandse zaken en even
kwam hij zelfs in beeld als mogelijke
premier. Maar de dagelijkse politiek lag
hem toch niet echt.

Van Roijen werd ambassadeur in Otta-
wa (1947-1950), Washington (1950-
1964) en Londen (1964-1970). Op de
eerste twee posten was hij nauw be-
trokken bij de vertegenwoordiging van
Nederland in de VN. Hij toonde een
groot gevoel voor internationale ver-
houdingen en de veranderingen daar-
in.

Eind jaren veertig legde zijn **diplo-
matieke stuurmanskunst** mede de basis
voor de soevereiniteitsoverdracht aan
Indonesië. Begin jaren zestig zag hij
scherp dat Nederlands laatste kolonie
in de Oost, Nieuw-Guinea, onhoudbaar
was.

Van Roijen werd destijds uitgemaakt
voor 'sloper van het imperium', 'marion-
net van de Amerikanen' en 'een der
grootste mislukkingen van onze bui-
tenlandse staatskunde'. De geschied-
schrijving is voorlopig een stuk milder.
Paul van der Steen

zich zeer bewust waren van de groeiende
macht van de internationale gemeenschap.
Die wilde dat er een einde kwam aan de poli-
tionele acties. Ondertussen bleef de Nederland-
se regering rigide: de gewapende strijd in Indo-
nesië was volgens Den Haag een interne aan-
gelegenheid waar niemand zich in moest men-
gen.

Jan Herman reflecteerde regelmatig met
zijn vader op die moeilijke gesprekken die hij
voerde in Indonesië en in de Veiligheidsraad.
Dat gebeurde vaak aan boord van de Holland-
Amerikalijn. Het gezin voer soms mee van
New York naar Nederland, voor een vakantie.

"Dat vond ik heel plezierig", zegt Jan Her-
man. "Mijn vader ook. Hij kon dan uitrusten
aan boord. Hij praatte terwijl we over het dek
heen en weer liepen. Ik luisterde naar wat hij
aan het doen was of ging doen in Jakarta en de
Veiligheidsraad. Dat zijn mijn fijnste herin-
neringen aan hem."

Iedereen was tegen Nederland

De positie van Nederland ten opzichte van In-
donesië en de internationale gemeenschap
kwam dan ook ter sprake. "Mijn vader vertelde
dat hij na de start van de tweede 'politio-
nele actie' iedereen in de Veiligheidsraad tegen zich
had. Want Nederland had eerder beloofd – in
de Renville-overeenkomst op 17 januari 1948 –
dat het een staakt-het-vuren zouden instellen
en de eerste 'politio-
nele actie' zou beëindigen.
Niet lang na de start van de tweede 'politio-
nele actie', – waarbij Nederland de republikeinse
top in Djokjakarta gevangen nam –, moest
mijn vader op 22 december 1948 in de Veilig-
heidsraad ons standpunt verdedigen. Alleen de
Belgische vertegenwoordiger verdedigde hem
enigszins, verder was iedereen tegen hem."
Herman van Roijen hield zich desondanks

staande. Het was voor Nederland duidelijk: hij
was de man die de ingewikkelde situatie tus-
sen Nederland en Indonesië kon oplossen.

Eenmaal aangekomen in Indonesië, kwam
hij erachter dat politiek Den Haag een totaal
verkeerd beeld had van de situatie in het land.
Niet alleen onderschatte de Nederlandse rege-
ring het draagvlak voor het nationalisme onder
de bevolking, de eigen militaire slagkracht
werd ook overschat. Nederland stond er slecht
voor.

Aan Van Roijen de moeilijke taak om het

Hij kreeg van Roem een foto waaronder staat: Ter herdenking aan onze vijandschap die in vriendschap eindigde

vertrouwen van de Indonesiërs terug te win-
nen. In onderhandelingspartner en diplomaat
Mohammed Roem trof hij zijn gelijke. Ook
Roem stond voor een zware taak omdat zijn
achterban sterk verdeeld was. Tussen de twee
ontstond, niet in de laatste plaats door Van
Roijens fijnzinnige en open handelswijze,
gaandeweg een warme vriendschap. Jan Her-
man: "Hij heeft van Roem nog een foto gekre-
gen waaronder staat: Ter herdenking aan onze
vijandschap die in vriendschap eindigde."

Jan Herman is vooral trots op zijn vader, op
het feit dat hij de twee partijen (de Nederland-
se regering en de Indonesische republikeinen

die onafhankelijkheid nastreefden) aan het
praten kreeg. Dat leidde uiteindelijk tot de Van
Roijen-Roem overeenkomst en tot nadere ge-
sprekken over de soevereiniteitsoverdracht.
"Veel mensen aan Nederlandse zijde wilden
helemaal niet met die Indonesiërs praten. Mijn
vader kon goed met de republikeinen opschie-
ten, met Roem."

Chique sociëteit

"Tijdens de onderhandelingen (over het van
Roijen-Roem-akkoord, red.) nodigde mijn va-
der Mohammed Roem uit in Sociëteit De Har-
monie in Batavia." Dat was nogal een state-
ment omdat deze bekend stond als de meest
conservatieve sociëteit van Nederlands-Indië;
alle hoge Indische ambtenaren en planters wa-
ren er lid van.

"Het was ongehoord dat je een Indonesiër
daar uitnodigde, misschien een sultan of re-
gent, maar niet minder." Door Roem uit te no-
digen in de chique sociëteit wilde Van Roijen
vooral laten zien dat de twee een goede relatie
hadden. Het bezoek maakte indruk. "Toen ze
Roem zagen in de sociëteit zijn de Nederland-
ers opgestaan en gingen ze klappen."

Na zijn pensioen, in 1972, reisde Van Roijen
met zijn vrouw naar Indonesië. Daar ontmoet-
te hij, naast andere Republikeinse hoofdrol-
spelers, opnieuw Mohammed Roem. "Mijn va-
der heeft toen van Indonesische kant veel eer-
betoon gekregen. In Indonesië is hij een held.
Dat zeggen ze ook altijd. Omdat hij ervoor ge-
zorgd heeft dat de politio-
nele acties eindigden.
Dat er een algemeen staakt-het-vuren kwam,
een uitwisseling van krijgsgevangenen en dat
de Ronde Tafel Conferentie er zou komen."

Het zijn bijzondere verdiensten maar als
Jan Herman de tijd terug kon terugdraaien,
"had ik mijn vader liever meer gezien".